

PRZEDMOWA

To już czwarty tom w serii „Acta Universitatis Lodzensis, Folia historica”, w którym zebrane zostały artykuły przygotowane przez bizantynologów, pracujących w Katedrze Historii Bizancjum Uniwersytetu Łódzkiego lub w ramach tej Katedry przygotowujących swoje rozprawy doktorskie. Aktualnie w skład Katedry, którą kieruje prof. zw. dr hab. Waldemar Ceran, wchodzi: dr hab. prof. UŁ Małgorzata Dąbrowska, dr hab. Mirosław J. Leszka, dr Sławomir Bralewski, dr Maciej Kokoszko, dr Piotr Krupczyński i dr Teresa Wolińska. Rozprawy habilitacyjne T. Wolińskiej i M. Kokoszki są już w druku, natomiast rozprawa habilitacyjna S. Bralewskiego zostanie złożona do druku w pierwszej połowie bieżącego roku. Z Katedrą systematycznie współpracuje naukowo dr Małgorzata B. Leszka. Z Katedrą związanych jest dziewięciu magistrów, przygotowujących rozprawy doktorskie (siedmiu pod kierunkiem W. Cerana i dwóch pod kierunkiem M. Dąbrowskiej). Dwie z nich, przygotowywane przez mgr. Kirila Marinowa i mgr. Pawła Filipczaka (promotor W. Ceran), są już na ukończeniu i ich obrony odbędą się jesienią 2005 r.

Tak więc w Katedrze Historii Bizancjum UŁ kolejni jej pracownicy zdobywają stopnie, nadające im rangę pracowników z prawem *venia legendi*. Naukowe szlify zdobywa także niemała przecież grupa miłośników bizantynologii, która nie bacząc na różnorakie trudności związane z uprawianiem tej dyscypliny, oddaje się jej z godnym podziwu zapałem. Ponadto w prowadzonych w Katedrze (przez W. Cerana i M. Dąbrowską) dwóch seminariach magisterskich uczestniczy zawsze ok. 20 studentów, z których kilku poważnie przygotowuje się już, poprzez intensywną naukę języków obcych, zwłaszcza łaciny i greki, do pogłębiania w przyszłości swoich zainteresowań dziejami Bizancjum. Studia bizantynologiczne w Łodzi wykraczają więc poza krąg pracowników Katedry, co pozwala z optymizmem patrzeć w przyszłość łódzkiego ośrodka bizantynologicznego.

Problematyka badań w Katedrze jest bardzo szeroka i właściwie obejmuje różne dziedziny tysiącletnich dziejów Bizancjum. To zresztą odbija się wyraźnie i w niniejszym tomie, zawierającym artykuły naszych adiunktów i przyszyłych doktorów.

Otwiera go artykuł M. Kokoszki, w którym autor zaprezentował znaczenie, jakie w późnym antyku i w Bizancjum odgrywał rodzaj konserwy rybnej (*tarichos*) w jadłospisie, jak była ona przyrządzana i jakie, według antycznych i bizantyńskich lekarzy, miała właściwości dietetyczne i lecznicze. Jest to fragment badań M. Kokoszki nad znaczeniem różnych gatunków ryb w kuchni, dietetyce i medycynie antycznej, a także bizantyńskiej, badań nie tylko bardzo interesujących, ale erudycyjnych i nowatorskich. Artykuł S. Bralewskiego również powstał na marginesie badań nad rozprawą habilitacyjną. Autor dokonał w nim skrupulatnej analizy stosunku biskupów Zachodu i Wschodu do kanonu 14, uchwalonego na Soborze Powszechnym w Nicei (325 r.), zakazującego biskupom przenoszenia się z jednej siedziby do drugiej. Uczynił to na przykładzie stanowiska tych biskupów do schizmy, jaka w IV w. podzieliła Kościół w Antiochii. Do problemu uzurpacji w Cesarstwie Bizantyńskim, któremu M. J. Leszka poświęcił m. in. interesującą monografię, nawiązuje zamieszczony w tym tomie jego analityczny przyczynek na temat udziału Illusa, izauryjskiego wodza, w przewrocie pałacowym w Bizancjum, w wyniku którego władzę cesarską przejął Bazylikos (475–476). T. Wolińska opublikowała już sporą liczbę prac, poświęconych Justynianowi I oraz jego współpracownikom cywilnym i wojskowym. Jej artykuł na temat Bessasa, jednego z wodzów Justyniana, dowodzi, że kariera tego troszczącego się o powiększanie swego majątku, ale i zdolnego dowódcy, któremu cesarz wyznaczał ważne role na froncie w Italii, Lazyce i Armenii, była typową dla jego epoki. Od wielu już lat życie cesarzowych bizantyńskich jest polem badań Małgorzaty B. Leszki; w tym tomie przedstawiła losy zmarłej w 612 r. cesarzowej Eudokii, żony cesarza Herakliusza; ze względu na to, że źródła ledwie ją wzmiankują, więcej autorka mogła powiedzieć o okolicznościach, w jakich przyszło jej żyć niżli o niej samej.

Następnych pięć artykułów, zamieszczonych w tym tomie, jest autorstwa tych, którzy przygotowują swoje prace doktorskie. W chronologicznie pierwszym z nich P. Filipeczak (wcześniej już wspomniany) dokonał klasyfikacji rozruchów, jakie w IV–VI w. miały miejsce w Antiochii nad Orontesem, jednym z największych miast Cesarstwa Bizantyńskiego; podzielił je według czynników społecznych, gospodarczych, politycznych, sportowych i religijnych, które legły u ich podstaw. Dokładna analiza źródeł pozwoliła mu na poczynienie szeregu uściśleń. Tomasz Kotala zajął się śmiercią cesarza Romana III Argyrosa (11/12 kwietnia 1034 r.). Wydobywszy ze źródeł opisy symptomów choroby cesarza, zidentyfikował rodzaje trucizn, jakimi go stopniowo zatruwano, aby w końcu utopić, ale nie wzbudzić podejrzenia o morderstwo. Jest to bardzo interesująca i oryginalna analiza. K. Marinow (także już wspomniany) rzucił nowe światło na kilka niezadowolająco dotąd zbadanych kwestii związanych ze zdobyciem 17 lipca 1393 r. przez wojska osmańskie Tyrnowa, stolicy Carstwa Tyrnowskiego. Skrupulatna analiza

źródeł pozwoliła mu na rzeczową polemikę i wyjaśnienie takich pytań, jak: kto dowodził obroną Tyrnowa, a kto wojskami go oblegającymi, z jakiego kierunku nadciągnęła armia osmańska, jaka była jej liczebność, czy były próby przyjścia oblężonemu miastu z odsieczą.

Ci trzej wymienieni autorzy przygotowują już od kilku lat swoje rozprawy doktorskie pod kierunkiem W. Cerana, mają więc już pewien szlif naukowy, a P. Filipczak i K. Marinow opublikowali nawet po kilka prac. Dwaj natomiast następni autorzy, mianowicie Kamil Domaradzki i Rafał Korczak, dopiero w tym roku akademickim rozpoczęli pod kierunkiem M. Dąbrowskiej zbieranie materiałów do ustalonych już tematów prac doktorskich. Dlatego ich artykuły są rozwiniętymi fragmentami prac magisterskich. Nic przeto dziwnego, że w odróżnieniu od innych zamieszczonych w tym tomie artykułów, w których na czoło wybija się analiza źródeł, tu mamy do czynienia z interesującym postawieniem problemu, ale w większym stopniu na podstawie literatury przedmiotu niż źródeł.

Na zakończenie pragnę wyrazić podziękowania Redakcji „Folia Historica”, która doceniając nasz wkład do rozwoju bizantynologii w Polsce, umożliwiła w kolejnym tomie publikację naszych prac tych już doświadczonych badaczy i tych, którzy niebawem takimi zostaną.

Waldemar Ceran